

ЗАЙМЕННИК

Дата _____

Клас _____

Урок 75. ЗАЙМЕННИК ЯК ЧАСТИНА МОВИ. РОЛЬ У ТЕКСТІ

Мета: ознайомити учнів з новою частиною мови — займенником, з особливостями займенників, їх роллю у мовленні; вчити впізнавати серед слів займенники, які вказують на предмети, їх ознаки, кількість, але не називають їх, ставити питання до займенників; розвивати усне мовлення; виховувати любов до рідної мови.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

1. Перевірка домашнього завдання (вправа 269)

2. Словникова робота

Гра «Іншомовні слова»

Кожна команда отримує словник іншомовних слів. За три хвилини школярі мають з'ясувати значення 5-ти слів іншомовного походження та вказати джерело їх запозичення.

3. Каліграфічна хвилинка

Сс см ім мд ся ем ед дя ді

сімдесят сімдесяти сімдесятий

— Складіть речення з одним зі слів. Визначте частини мови.

III. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

— Сьогодні на уроці ви дізнаєтеся про ще одну частину мови.

Бесіда

— Скільки частин мови є в українській мові?

— Назвіть частини мови, які ви вже вивчили.

— Наведіть приклади вивчених частин мови. Доведіть свій вибір.

IV. СПРИЙМАННЯ Й УСВІДОМЛЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Спостереження за мовним матеріалом

На дошці записані слова:

Маринка, лікар, радіє, солоний, тринадцять, солом'яний, співає, регоче, він, ми, те, стільки.

Учні мають віднести слова до відповідної частини мови. Останні слова для учнів є проблемними.

Розв'язування проблемної ситуації

— Діти, на які питання відповідають слова: *він* (хто?), *ми* (хто?), *те* (яке?), *стільки* (скільки?).

— Можливо, слова *він, ми* — це іменники, *те* — прикметники, *стільки* — числівник? (Міркування учнів.)

— Хоч вони і відповідають на питання цих частин, але це інша частина мови — займенник.

2. Читання казки про займенник

КАЗКА

У давні часи в одному царстві жили собі добрі та веселі люди. Вони трудилися не покладаючи рук, і тому їхня держава славилася багатством та

достатком. А недалеко, серед темних скель у Чорній печері, жила зла чаклунка. Вона давно замислювалася над тим, як нашкодити людям. Чаклунка взяла свою чарівну палицю, вдарила тричі об землю і промовила: «Хай ці щасливчики забудуть свої імена, хай діти забудуть імена батьків, а батьки — імена дітей. Тоді вони обов’язково посваряться». І враз люди стали злі, роздратовані, сумні. Так було доти, доки мешканці царства не зрозуміли, що вони забули свої імена, імена знайомих, назви всього, що їх оточувало. А як повернути імена, як дізнатися про назви предметів, вони не знали.

Якось до їхнього царства потрапив добрий мудрець, люди розповіли йому про своє горе і попросили про допомогу.

«Добре, я допоможу вам повернути свої імена, але це буде не відразу, — пообіцяв мудрець. — А поки що я дам вам слова замість імен і назв, які забрала зла чаклунка. Запам’ятайте, ці слова будуть тільки вказувати на особу чи предмет. Ви зможете говорити між собою, не називаючи імен та предметів. Наприклад: кожен з вас про себе говоритиме “Я”, а якщо вас буде багато — “Ви”. Розповідаючи про когось, або про щось, кажіть “Він”, “Вона”, “Воно”, а якщо їх багато — “Вони”. А поки прощайте, я йду до злої чаклунки».

Чаклунка погодилася віддати людям їхні імена за умови, що мудрець відгадає її загадки:

- По білому полю чорним маком сіяно.
- Не думає, не гадає, а інших навчає.
- На базарі не знайти, на вагах не зважити.

Мудрець відгадав загадки, і чаклунці довелося віддати імена людям. Але мешканцям веселого царства дуже сподобалися слова, які їм подарував мудрець, і вони залишили їх собі, щоб уживати у мовленні замість імен.

— Як же назвемо нову частину мови?

— Чому її так назвали?

— Давайте відгадаємо загадки, що їх зла чаклунка загадала мудрецю, а потім спробуємо замінити слова-відгадки займенниками. (*Запис на дошці і в зошитах.*)

Сторінка — вона, книга — вона, букви — вони, підручник — він, розум — він.

— Які займенники ви запам’ятали з казки?

— На які питання відповідають займенники?

Висновок. Займенник — це частина мови, яка вказує на предмети, їх ознаки, кількість, але не називає їх. Наприклад, іменники *хлопчик, кінь, камінь, гнів* можна замінити займенником *він*; прикметники *допитливий, сильний, важкий, справедливий* — займенником *такий*; числівники *два, шість, десять* — займенником *стільки*. Займенники відповідають на ті самі питання, що й частини мови, замість яких вони вживаються.

3. Робота за підручником (вправи 270–272, с. 118–120)

Словникова робота

Тепер

Тепер — час, що вказує на момент мовлення.

Гра «Речення з відкритим кінцем»

Учитель пропонує учням, висловлюючись, закінчити речення, використовуючи пари слів.

Наприклад: «вчора — сьогодні».

Вчора я не виправив помилки, тому сьогодні доводиться виправляти вдвічі більше.

тоді — тепер

сьогодні — завтра

дуже давно — тепер

4. Фізкультхвилинка

V. УЗАГАЛЬНЕННЯ Й СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ОТРИМАНИХ ЗНАНЬ

1. Робота над загадками

— Відгадайте загадки. Назвіть займенники.

- Стало біло навкруги —
Я розтрушую сніги,
Наганяю холоди,
Води сковую в льоди,
В дружбі з дітьми я всіма.
Здогадались? Я... (*зима*).
- Білесенькі пушиночки,
Вродились ми з води;
Легенькі, як пір'їночки,
Спустились ми сюди.
Ми хмарою носилися
Від подиху зими,
І весело крутилися
Метелицею ми. (*Сніжинки*)

— Які слова замінили відгадку?

— Яку роль виконують займенники?

2. Робота в групах

— Складіть і запишіть три запитання із займенниками *ти, ви, ми*.

3. Поетична хвилинка

Вибірковий диктант

— Випишіть тільки займенники.

Ти наше диво калинове,
Кохана материнська мово.

Щоб ми всі шанували рідну мову
І рідну пісню, люблю і чудову.

Чого ви плачете, тополі?
Чи від образи, чи від болю?

Люблю я Бога, маму й тата,
Люблю село, де рідна хата.

Відповідь: ти, ви, ми, я

4. Самостійна робота

— Підкресліть займенники.

Ти йому про діло, а він тобі про козу білу.
Ти їй про Тараса, а вона тобі про півторапта.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ. РЕФЛЕКСІЯ

- Яку нову частину мови вивчали на уроці?
- На які питання відповідають займенники?
- Для чого потрібні займенники?

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Вправа 273 (с. 118); вивчити правило (с. 120).